

Sygn. akt II Ca 763/14

POSTANOWIENIE

Dnia 9 stycznia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Paweł Hochman
Sędziowie:	SSO Stanisław Łęgosz SSO Adam Bojko (spr.)
Protokolant:	Paulina Neyman

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 grudnia 2014 roku

sprawy z wniosku Z. J.

z udziałem H. C. (1), M. C., W. C. (1), B. J., M. K. (1), W. M.

o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji uczestnika H. C. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Opocznie z dnia 11 czerwca 2014 roku, sygn. akt I Ns 297/13

postanawia:

- 1. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie pierwszym sentencji w ten sposób, że oddalić wniosek;**
- 2. ustalić, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania odwoławczego związane ze swoim udziałem w sprawie.**

Sygn. akt II Ca 763/14

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Z. J. wnosił o zmianę prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Opocznie z dnia 17 grudnia 2012 r. sygn. akt I Ns 668/12, w którym stwierdzono, że spadek po W. J. na podstawie testamentu nabył H. C. (1) i stwierdzenie, że spadek na podstawie ustawy nabyli: żona B. J., brat Z. J., siostra M. C., siostrzenica W. C. (1) i siostrzenica W. M.. W uzasadnieniu wniosku wskazał, że składnik majątku wskazany w testamencie nie wyczerpuje całego spadku.

W toku postępowania złożono testament spadkodawcy, w którym powołał H. C. (1) do spadku obejmującego składnik majątku wymieniony we wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku. Wnioskodawca podniósł zarzut nieważności obu testamentów spadkodawcy.

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 11 czerwca 2014 r. wydanym w sprawie I Ns 293/13 Sąd Rejonowy w Opocznie zmienił postanowienie z dnia 17 grudnia 2012 r. sygn. akt I Ns 668/12 i stwierdził, że spadek po W. J. na podstawie ustawy dziedziczą: żona B. J. w 3/6 części oraz rodzeństwo: brat Z. J., siostry M. C. i A. D. po 1/6 części każde z nich oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły przytoczone poniżej najważniejsze ustalenia faktyczne i rozważania Sądu I instancji.

Spadkodawca W. J. zmarł dnia (...) r. w K., ostatnio zamieszkiwał w D.. Jako spadkobierców ustawowych pozostawił żonę B. J. i siostry M. C. i A. D., która zmarła w 2012 r. pozostawiając córki W. C. (2) i W. M.. Postanowieniem z dnia 17 grudnia 2012 r. Sąd Rejonowy w Opocznie w sprawie I Ns 668/12 stwierdził, że spadek po W. J. na podstawie testamentu z dnia 2 maja 2011 r. otwartego i ogłoszonego w dniu 22 października 2012 r. w sprawie sygn. akt I Ns 789/12 Sądu Rejonowego w Opocznie nabył pasierb H. C. (1) s. H. i B. w całości.

W testamencie z dnia 2 maja 2011 r. spadkodawca rozporządził udziałem wynoszącym 1/4 części w nieruchomości zabudowanej położonej w D. przy ulicy (...) oznaczonej w ewidencji gruntów nr (...). W dacie śmierci spadkodawca W. J. był również współwłaścicielem spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nr (...) w bloku nr(...) w D. na Osiedlu (...). Prawo to nabył w związku z przekształceniem z dniem 11 grudnia 1996 r. spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu na spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu. Spadkodawca W. J. zawarł związek małżeński z B. J. w 1982 r. Część pieniędzy na wykup mieszkania dał H. C. (1).

Spadkodawca W. J. sporządził również testament w dniu 4 czerwca 2008 r., w którym przysługujące mu spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu nr (...) w bloku nr(...)na Osiedlu (...) w D. zapisał na H. C. (1), a część działki i domu przy (...) w D. na M. K. (1). Testament ten został złożony przez B. J. w czasie toczącego się postępowania w przedmiotowej sprawie na rozprawie w dniu 28 maja 2013 r. i otwarty oraz ogłoszony w dniu 28 maja 2013 r. w sprawie sygn. akt I Ns 386/13.

Zarówno testament z dnia 4 czerwca 2008 r. jak i testament z dnia 2 maja 2011 r. zostały sporządzone przez Sekretarza Gminy i Miasta D. J. S.. B. T., która podpisała testamenty jako świadek nie była obecna przy składaniu oświadczenia przez spadkodawcę. Była obecna tylko przy odczytaniu testamentu przez Sekretarz J. S.. W obecności świadka B. T. spadkodawca W. J. nie składał żadnych oświadczeń. Drugi świadek M. K. (2), która podpisała testament z dnia 4 czerwca 2008 r. nie pamięta okoliczności sporządzenia testamentu. Nie pamięta, czy „spadkodawca coś mówił”. W. K. był świadkiem testamentu z dnia 2 maja 2011 r. Świadek nie pamięta czy B. T. była od początku sporządzania testamentu. Pamięta, że procedura sporządzania testamentu wyglądała w ten sposób, że „była rozmowa, dialog między panią sekretarz a panem J.. Pani sekretarz zadawała pytania, pan J. odpowiadał, a czego dialog dotyczył nie pamiętam. Nic z tego co mówił pan J. sobie nie przypominam. Nie pamiętam czy pan J. do mnie i do pani T. kierował jakies oświadczenia czy tylko rozmawiał z panią sekretarz”.

O tym, że mieszkanie w bloku nr(...)na Osiedlu (...) I jest nadal zapisane na B. J. wnioskodawca dowiedział się już po sprawie o stwierdzenie nabycia spadku. Wcześniej był przekonany, że B. J. przepisała już to mieszkanie na syna H. C. (1). O tym w jakich okolicznościach sporządzone były testamenty wnioskodawca dowiedział się dopiero z zeznań złożonych w przedmiotowym postępowaniu.

Na podstawie powyższych ustaleń Sąd uznał, że zostały spełnione przesłanki stosowania przepisu art. 679 § 1 kpc. Wnioskodawca, który był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku wykazał bowiem, że w skład spadku po W. J. wchodzi jeszcze udział w spółdzielczym własnościowym lokalu mieszkalnym, a ponadto, że testament, na podstawie którego Sąd Rejonowy w Opocznie postanowieniem z dnia 17 grudnia 2012 r. stwierdził nabycie spadku

na rzecz H. C. (1) jest nieważny. Na rozprawie w dniu 22 października 2012 r. spadkobierca Z. J. oświadczył, że nie kwestionuje ważności testamentu z dnia 2 maja 2011 r. i potwierdził, że brat W. J. nie miał innego majątku poza udziałem 1/4 części w działkach położonych w D.. Oświadczenie to Z. J. - jak sam zeznał - złożył, bo był przekonany o prawdziwości tych okoliczności. O tym, że tak nie jest wnioskodawca dowiedział się w przypadku mieszkania, próbując ustalić adres H. J. na potrzeby sprawy działkowej. Wtedy zobaczył, że na drzwiach mieszkania na wizytówce jest napisane (...) i jedna z mieszkanek tego bloku potwierdziła, że to mieszkanie jest nadal na B. J.. Istotnie w dniu 26 lutego 2013 r. wpłynęła do Sądu Rejonowego w Opocznie sprawa z wniosku Z. J. o dział spadku sygn. akt INs 144/13 co, w ocenie Sądu, potwierdza datę dowiedzenia się przez wnioskodawcę o tej okoliczności. Należy jedynie zaznaczyć, że uczestnicy postępowania nie kwestionowali tej okoliczności w toku postępowania.

Jak zaznaczył Sąd Rejonowy z oświadczenia Spółdzielni Mieszkaniowej w D. wynika, że mieszkanie na Osiedlu (...) zostało przekształcone na własnościowe w czasie trwania związku małżeńskiego B. J. i W. J., stanowi więc majątek wspólny. Kwestia ewentualnego nakładu H. C. (1) na ten lokal kwotą 5.000 zł w 1996 r. może być przedmiotem rozliczenia w sprawie o dział spadku. Wnioskodawca wykazał ponadto, że testament, na podstawie którego zapadło orzeczenie z dnia 17 grudnia 2012 r. jest nieważny. W przypadku tej przesłanki zachowanie terminu jest oczywiste, ponieważ okoliczność ta została stwierdzona przy okazji prowadzenia postępowania dowodowego w przedmiotowej sprawie. Postępowanie to, w ocenie Sądu Rejonowego, w sposób jednoznaczny wykazało, że zarówno testament z dnia 2 maja 2011 r. jak i testament złożony w toku postępowania z dnia 4 czerwca 2008 r. są nieważne, ponieważ zostały sporządzone z naruszeniem art. 951 par. 1 k.c., na co wskazują jednoznacznie okoliczności ich sporządzenia przedstawione przez świadków. Żaden ze świadków nie potwierdził, aby spadkodawca w ich obecności złożył oświadczenie co do swojej ostatniej woli. W tej sytuacji odmienne zeznania świadka J. S., odpowiedzialnej jako osoba urzędowa za prawidłowe sporządzenie testamentu, nie zasługują na wiarę. Świadek, która nie dopełniła ciężących na niej obowiązków jest zainteresowana w składaniu zeznań na swoją korzyść, natomiast świadkowie testamentu nie mieli żadnego interesu w składaniu zeznań odmiennych niż były okoliczności sporządzenia testamentu.

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji dokonał zmiany postanowienia i orzekł o dziedziczeniu po W. J. na podstawie ustawy. Spadkobiercy ustawowi zostali ustalenii bezspornie na podstawie zapewnienia spadkowego Z. J. złożonego do akt sprawy I Ns 668/12 i aktów stanu cywilnego znajdujących się w aktach sprawy I Ns 133/07, których kserokopie załączono do akt niniejszej sprawy.

Apelację od powyższego postanowienia wniósł uczestnik H. C. (1) zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. Naruszenie przepisów prawa materialnego w szczególności:

a) art. 951 § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie w wyniku, którego Sąd Rejonowy uznał iż zachodzą przesłanki uzasadniające uznanie sporządzonego przez W. J. testamentu za nieważny;

b) art. 952 § 1 k.c. poprzez jego nie zastosowanie i nie rozważenie czy w razie uznania testamentu alograficznego spadkodawcy za nieważny z przyczyn stricte formalnych, nie winien zostać utrzymany w mocy jako testament ustny;

2. Naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a) art. 247 § 1 k.p.c. przez dopuszczenie dowodów z zeznań świadków i uczestników postępowania przeciwko osnowie protokołu, w którym spisano oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy, w sytuacji gdy za przeprowadzeniem ów dowodu nie przemawiały żadne okoliczności szczególne;

b) art. 227 k.p.c. niewyjaśnienie wszystkich okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy,

c) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 § 1 k.p.c. nieprawidłową ocenę dowodów polegającą na przyjęciu, że:

- zeznania świadka B. T. były spontaniczne oraz są wiarygodne;

- wywiedzenie nieważności testamentu alograficznego z faktu, iż świadkowie biorący udział w czynności sporządzania testamentu nie pamiętają przebiegu zdarzeń w których uczestniczyli;
- oparcie ustaleń faktycznych z pominięciem wyjaśnień składanych przez uczestników postępowania H. C. (1) i B. J.;
- uznanie, iż zeznania świadka J. S. nie są wiarygodne, z uwagi na fakt, że nie dopełniła ciężących na niej obowiązków, w sytuacji gdy pozostali świadkowie nie pamiętali przebiegu zdarzeń;

d) art. 679 § 1 k.p.c. poprzez uznanie, że wnioskodawca zachował termin do złożenia wniosku w niniejszej sprawie, w sytuacji gdy okoliczności będące podstawą wniosku były mu wiadome znacznie wcześniej aniżeli wskazał we wniosku;

3. Błąd w ustaleniach faktycznych polegający na uznaniu iż:

- żaden ze świadków nie potwierdził, aby spadkodawca w ich obecności złożył oświadczenie co do swojej ostatniej woli,
- brak możliwości ustalenia przebiegu czynności sporządzania testamentu alograficznego przez W. J. świadczy, iż przebieg czynności był nieprawidłowy; wnioskodawca nie posiadał wiedzy o tytule własności spornych nieruchomościach wskazanych w testamencie oraz że posiadał tę wiedzę próbując ustalić adres uczestnika postępowania H. C. (1);

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wnosił o zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku w całości.

Wnioskodawca wnosił o oddalenie apelacji. Pozostali uczestnicy nie zajęli stanowiska w przedmiocie apelacji.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 5 września 2012 r. Z. J. złożył wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po swoim bracie W. J.. W toku postępowania ustalono, że W. J. w dniu 2 maja 2011 r. sporządził testament, w którym powołał H. C. (1) do spadku obejmującego ¼ działki (...) i ¼ działki (...) (Kw (...)) położonych w D. przy Placu (...) wraz z budynkiem inwentarskim o kubaturze (...), o pow. zabudowy (...), pow. użytkowej (...). Spadkodawca oświadczył swoją ostatnią wolę ustnie wobec sekretarza Gminy i Miasta D. J. S. w obecności dwóch świadków W. K. i B. T.. Oświadczenie spadkodawcy zostało spisane w protokole i odczytane. Po odczytaniu protokołu spadkodawca potwierdził, że jego treść jest zgodna z wyrażoną przez niego ostatnią wolą. Protokół został podpisany przez spadkodawcę, sekretarza gminy oraz świadków. Po otwarciu i ogłoszeniu testamentu W. J. wnioskodawca Z. J. oraz uczestnika B. J. oświadczyli, że nie kwestionują jego ważności, a spadkodawca nie miał innego majątku poza udziałem wynoszącym 1/4 części w działkach położonych w D.. Postanowieniem z dnia 17 grudnia 2012 r. sygn. akt I Ns 668/12 Sąd Rejonowy w Opocznie w sprawie stwierdził, że spadek po W. J. na podstawie testamentu z dnia 2 maja 2011 r. otwartego i ogłoszonego w dniu 22 października 2012 r. w sprawie sygn. akt I Ns 789/12 Sądu Rejonowego w Opocznie nabył pasierb H. C. (1) s. H. i B. w całości. Postanowienie uprawomocniło się 8 stycznia 2013 r.

/dowód: wniosek k. 2 akt I Ns 668/12, protokół rozprawy k. 12 -13 akt I Ns 668/12, postanowienie z 17.12.2012 r. ze stwierdzeniem prawomocności k. 20 akt I Ns 668/12, protokół zawierający ostatnią wolę spadkodawcy z 2.05.2011 r. k. 2 -2 odwrót akt I Ns 789/12, zeznania świadka J. S. k. 58 odwrót -59, k. 73 odwrót, k. 74 -74 odwrót, zeznania świadka W. K. k. 59 -58 odwrót, k. 74, zeznania uczestniczki B. J. k. 122 odwrót -123/

W dniu 22.10.1972 r. Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w D. przydzieliła B. i H. małżonkom C. spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) w budynku nr (...) na Os. (...) w D. o powierzchni 57,40 m⁽²⁾. H. C. (2) zmarł w 1973 r. W 1982 r. B. C. zawarła związek małżeński ze spadkodawcą W. J.. W. J. zamieszkał w powyższym lokalu mieszkalnym. W roku 1995 bądź 1996 W. J. i B. J. zamieszkali w budynku położonym w D. przy ul. (...). Wcześniej przeprowadzili remont pomieszczeń budynku. Nieruchomość zabudowana powyższym budynkiem

stanowiła własność H. C. (2). 11 grudnia 1996 r. Spółdzielnia Mieszkaniowa w D. na wniosek B. J. złożyła oświadczenie o przekształceniu spółdzielczego lokatorskiego prawo do lokalu na spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu po uzupełnieniu wkładu budowlanego. Środki na uzupełnienie wkładu budowlanego zostały przekazane przez H. C. (1), który nadal mieszkał ze swoją rodziną w tym lokalu mieszkalnym. B. J. zdecydowała, że prawo do lokalu mieszkalnego na Os. (...) I w przyszłości przypadnie córce H. C. (1), a prawo do nieruchomości zabudowanej położonej przy ul. (...) przypadnie wnuczce M. K. (1).

/dowód: informacja Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w D. k. 5, uchwała Nr (...) k. 9, zeznania uczestnika H. C. (1) k. 116 odwrót -117 odwrót, zeznania uczestniczki M. K. (1) k. 118 -118 odwrót, zeznania uczestniczki B. J. k. 122 -122 odwrót/

W dniu 4 czerwca 2008 r. W. J. sporządził testament, w którym powołał H. C. (1) do spadku obejmującego przysługujące mu spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu nr (...) w bloku nr (...) na Osiedlu (...) w D. oraz M. K. (1) do spadku obejmującego część działki i domu przy Placu (...) w D.. Spadkodawca oświadczył swoją ostatnią wolę ustnie wobec sekretarza Gminy i Miasta D. J. S. w obecności dwóch świadków M. K. (2) i B. T.. Oświadczenie spadkodawcy zostało spisane w protokole i odczytane. Po odczytaniu protokołu spadkodawca potwierdził, że jego treść jest zgodna z wyrażoną przez niego ostatnią wolą. Protokół został podpisany przez spadkodawcę, sekretarza gminy oraz świadków.

/dowód: protokół zawierający ostatnią wolę spadkodawcy z 4.06.2008 r. k. 2 -2 odwrót akt I Ns 386/13/

Wnioskodawca Z. J. mieszka w D. od długiego czasu. Miał bardzo dobre relacje z bratem W. J.. W czasie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po W. J. nie zastanawiał się czy brat miał inny majątek. Wiedział o lokalu mieszkalnym położonym bloku na Osiedlu (...) Miał wiedzę, że prawo do lokalu należało do B. J. i jej pierwszego męża i zostało wykupione na własność w trakcie małżeństwa spadkodawcy oraz B. J.. Miał również wiedzę o budynku położonym przy ul. (...). Było mu wiadomo, że nieruchomość stanowiła majątek pierwszego męża B. J. oraz jego matki. Wystąpił o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku ponieważ w sprawie o dział spadku po jego matce H. C. (1) nie wyraził zgody na jego propozycję podziału nieruchomości położonej przy ul. (...). Uznał, że skoro H. C. (1) chce, aby dzielił się z nim majątkiem po jego matce, to on nie będzie rezygnował z majątku po swoim bracie. Wniosek o przesłuchanie świadków testamentów złożył z ostrożności procesowej.

/dowód: zeznania wnioskodawcy Z. J. k. 121 odwrót -122, oświadczenie pełnomocnika wnioskodawcy k. 122/

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należało odnieść się do zarzutu naruszenia prawa procesowego, albowiem ocena zgodności zaskarżonego rozstrzygnięcia z właściwymi przepisami prawa materialnego może być przeprowadzona po stwierdzeniu, że podstawa faktyczna orzeczenia została ustalona z zachowaniem reguł gromadzenia i oceny materiału dowodowego określonych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego.

Zarzut naruszenia przepisu art. 247 § 1 k.p.c. jest chybiony. Jak przyjęto w orzecznictwie ograniczenia dowodowe przewidziane w tym przepisie nie dotyczą protokołu, w którym spisane jest oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy stanowiące testament alograficzny (postanowienie Sądu Najwyższego z 12.01.2007 r., IV CSK 257/06, Opubl: Legalis). W przekonywującym uzasadnieniu powyższego judykatu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że przewidziane w art. 247 k.p.c. ograniczenie dopuszczalności dowodu ze świadków i z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu dotyczy - co *expressis verbis* stanowi ten przepis - dokumentu obejmującego czynność prawną i tylko między uczestnikami tej czynności. Ograniczenie to nie dotyczy zatem dokumentów tzw. zaświadczających, np. takich które mają charakter stwierdzający dokonanie czynności prawnej. Czynność prawna, jaką jest sporządzenie testamentu, w przypadku testamentu alograficznego dokonywana jest ustnie. Protokół, w którym zostało spisane oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy nie jest dokumentem obejmującym tę czynność prawną, lecz jest dokumentem stwierdzającym dokonanie tej czynności, a zatem ograniczenie dowodowe przewidziane w art. 247 k.p.c. nie dotyczy tego protokołu. Poza tym ograniczenie to nie jest aktualne co do dokumentów obejmujących jednostronną

czynność prawną. Gdyby zatem protokół, w którym spisane jest oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy, złożone wobec osoby urzędowej (art. 951 § 2 k.c.), był dokumentem obejmującym czynność prawną sporządzenia testamentu, to i tak przewidziane w art. 247 k.p.c. ograniczenia dowodowe nie miałyby zastosowania do tego protokołu.

Nie zasługiwał również na podzielnie zarzut naruszenia przepisu art. 227 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Powołany w zarzucie przepis nie dotyczy gromadzenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia, a jedynie wskazuje zasady ich selekcji. Obowiązki związane z przedstawieniem okoliczności sprawy oraz dowodów określa art. 3 k.p.c. Po skreśleniu przepisu art. 3 § 2 k.p.c. ustawą z 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.) adresatem normy zawartej w art. 3 k.p.c. nie jest sąd, lecz strony, nie można zatem zarzucać, że sąd go naruszył (wyrok Sądu Najwyższego z 11.12.1998 r., II CKN 104/98, Opubl: Legalis).

Zasadne natomiast okazały się zarzuty naruszenia przepisów art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 679 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że całokształt ujawnionych okoliczności oraz zebranego materiału dowodowego daje podstawę do przyjęcia, że żądanie zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zostało oparte na nowej podstawie, której wnioskodawca nie mógł powołać w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku.

Zgodnie z treścią art. 233 § 1 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału.

Wszechstronne rozważenie zebranego materiału oznacza uwzględnienie wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu oraz wszystkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych środków dowodowych, a mających znaczenie dla ich mocy i wiarygodności. W tym zakresie należy brać pod uwagę wyniki "całej rozprawy", cały materiał sprawy (np. przesłuchanie informacyjne, oświadczenia, roztrząsanie wyników postępowania dowodowego) -(tak K. Piasecki (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1–366. Tom I, red. prof. dr hab. Andrzej Marciniak, prof. dr hab. Kazimierz Piasecki, Rok wydania: 2014, Wydawnictwo: C.H.Beck, Wydanie: 6, Legalis, komentarz do art. 233, Nb 8 i cytowana tam literatura).

Jak natomiast stanowi przepis art. 679 § 1 k.p.c. dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów niniejszego rozdziału. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość.

Uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku doznaje zatem istotnych ograniczeń. Po pierwsze, żądanie zmiany może oprzeć tylko na takiej podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a więc tak samo, jak w okolicznościach przewidzianych w art. 403 § 2 k.p.c. Po drugie, jest ograniczony terminem rocznym, wskazanym w art. 679 § 1 in fine k.p.c. (tak J. Pietrzykowski/K. Pietrzykowski (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 367–729. Tom II, red. prof. dr hab. Andrzej Marciniak, prof. dr hab. Kazimierz Piasecki, Rok wydania: 2014, Wydawnictwo: C.H.Beck, Wydanie: 6, Legalis, komentarz do art. 679, Nb 12).

Zgodnie ze stanowiskiem judykatury ustawową podstawą wznowienia postępowania, wskazaną w art. 403 § 2 k.p.c. jest powołanie się na dowody, co do których w trakcie postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem strona obiektywnie dysponowała możliwością ich zgłoszenia, jednakże tego nie uczyniła wskutek braku procesowej potrzeby ich powołania, a nie wskutek opieszałości, zaniedbania, zapomnienia czy błędnej oceny (postanowienie Sąd Najwyższego z dnia 25 stycznia 2007 r., I UZ 38/06, OSN 2008, nr 3-4, poz. 51). Sąd Najwyższy stoi również na stanowisku, że nie stanowi nowego dowodu w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. tego rodzaju dowód, z którego strona mogła skorzystać przy dołożeniu należytej staranności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2009 r., II CZ 16/09, nie publ.). Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w sprawie II CZ 46/08 (nie publ.),

stwierdzając, że podstawą wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. nie jest wykrycie nowej okoliczności faktycznej, jeżeli istniała obiektywna możliwość powołania się na nią już w postępowaniu, którego dotyczy skarga o wznowienie. Wykrycie nowych okoliczności faktycznych lub dowodów dotyczy tylko takich faktów i środków dowodowych, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym powinny być dla strony „nieujawnialne”, czyli dla niej niedostępne (tak Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CZ 71/07 oraz z dnia 20 grudnia 2006 r., IV CZ 102/06, nie publ.). Stanowisko Sądu Najwyższego jest w tej kwestii jednoznaczne. Okoliczności i fakty ujawnialne, to jest takie, które strona powinna znać i istniała obiektywna możliwość ich ujawnienia nie stanowią podstawy wznowienia postępowania określonej w art. 403 § 2 KPC (zob. postanowienie Sąd Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., III CZ 10/07, nie publ.). Tak więc ocena przesłanki wznowienia postępowania z art. 403 § 2 k.p.c. powinna uwzględniać przede wszystkim obiektywne możliwości gromadzenia środków dowodowych, a także to, czy w okolicznościach sprawy skarżący mógł rzeczywiście i realnie się z nimi zapoznać i wykorzystać je (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2008 r., V CZ 46/08, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z 7.10.2009 r., III PK 25/09, Opubl. Legalis).

Wnioskodawca Z. J. był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po W. J.. We wniosku wszczynającym niniejsze postępowanie powołał się na nową okoliczność w postaci powzięcia wiedzy w połowie lutego 2013 r., że w skład spadku po spadkodawcy wchodzi również własnościowe mieszkanie spółdzielcze położone w D., składające się z 4 pokoi i kuchni oraz złożył wniosek o zażądanie od Spółdzielni Mieszkaniowej w D. informacji kto był właścicielem mieszkania spółdzielczego położonego w D. Osiedle (...)blok (...)m (...) i na jakich zasadach. Dodatkowo w toku postępowania złożył wniosek o przesłuchanie świadków testamentu alograficznego z dnia 4 czerwca 2008 r. w celu ustalenia, czy testament jest ważny i został sporządzony z zachowaniem wymogów określonych w art. 951 § 1 i 2 k.c.

W sprawie niniejszej konieczne było zatem ustalenie czy Z. J. w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po W. J. miał wiedzę o okolicznościach i środkach dowodowych stanowiących podstawę wniosku o zmianę prawomocnego postanowienia stwierdzającego nabycie spadku względnie czy miał możliwość zapoznania się z nimi przy dołożeniu należytej staranności.

Ustalenia poczynione w tej kwestii przez Sąd I instancji są nieprawidłowe i nie uwzględniają całokształtu okoliczności ujawnionych w toku postępowania. Sąd Rejonowy oparł się w tym zakresie wyłącznie na wybiórczych twierdzeniach wnioskodawcy. Nie wziął pod uwagę całokształtu zeznań i twierdzeń wnioskodawcy oraz uczestników postępowania składanych w toku postępowania. Jak wynika z całokształtu twierdzeń i dowodów ujawnionych w toku postępowania spadkodawca po zawarciu małżeństwa z uczestniczką B. J. zamieszkał w lokalu mieszkalnym nr (...) znajdującym się w bloku nr (...)położonym na Osiedlu (...) w D. i mieszkał tam do roku 1995 bądź 1996. Wnioskodawca również mieszkał w D. i jak sam przyznał miał bardzo dobre relacje z bratem W.. Z pewnością zatem bywał w przedmiotowym lokalu mieszkalnym w okresie gdy mieszkał tam brat. We wniosku wszczynającym niniejsze postępowanie podał zresztą, że lokal składa się z 4 pokoi i kuchni. Wnioskodawca potwierdził, że wiedział o tym lokalu, jak również o przekształceniu prawa do lokalu na prawo własnościowe w trakcie małżeństwa spadkodawcy z uczestniczką postępowania. Natomiast w trakcie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku nie zastanawiał się czy brat miał jeszcze inny majątek, jak również uważał, że B. J. przeniosła prawo do lokalu na rzecz swojego syna H. C. (1). Jak trafnie podniesiono w apelacji wnioskodawca w swoich zeznaniach przyznał także wprost, że składając wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po bracie kierował się chęcią rewanżu na H. C. (1), albowiem H. C. (1) chce aby podzielił się z nim majątkiem po jego matce czyli jak się należy domyślać nieruchomością położoną w D. przy ul. (...).

Sąd I instancji dokonując własnych ustaleń pominął kluczowe znaczenie powyższych okoliczności. Wskazują one bowiem, że Z. J. już w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku miał wiedzę o okolicznościach stanowiących podstawę wniosku złożonego w niniejszej sprawie, a w każdym razie istniała obiektywna możliwość ich ujawnienia w tamtym postępowaniu. Nie istniały również żadne przeszkody aby w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku został złożony wniosek dowodowy o zażądanie informacji od Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w D.. Wnioskodawca przyznał, że wówczas nie zastanawiał się czy spadkodawca miał inny majątek oprócz majątku objętego testamentem. Była to zatem błędna ocena będąca następstwem zaniedbania, braku dołożenia należytej staranności, jakiej należy

wymagać od osoby właściwie dbającej o swoje interesy. W tej sytuacji nie ma znaczenia kiedy i w jaki sposób wnioskodawca powziął przekonanie, że lokal mieszkalny nr (...) w bloku nr (...) na osiedlu (...) w D. może stanowić składnik majątku spadkowego. W trakcie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku wnioskodawca bezsprzecznie dysponował wystarczającą wiedzą, aby ujawnić tę okoliczność. Tym samym okoliczność ta była dla niego ujawnialna, czyli obiektywnie dostępna.

Niezależnie od powyższego uzasadnione wątpliwości budzą twierdzenia wnioskodawcy dotyczące źródła jego wiedzy o przysługiwaniu spadkodawcy prawa do lokalu. Przed złożeniem wniosku o dział spadku po swojej matce wnioskodawca nie musiał ustalać adresu zamieszkania H. C. (1), albowiem adres ten był mu przecież doskonale znany. W przedmiotowym lokalu mieszkał bowiem przez wiele jego brat, z którym jak twierdził utrzymywał dobre relacje. Adres H. C. (1) był również wskazany w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po W. J.. Wątpliwie jest również, aby źródłem wiedzy wnioskodawcy o tytule prawnym do lokalu była tabliczka na drzwiach lokalu czy informacje przekazane przez mieszkankę tego samego bloku, która miała stwierdzić, że mieszkanie „nadal stoi na B. J.". Niewątpliwie jednak nic nie stało na przeszkodzie, aby w trakcie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po W. J. wnioskodawca udał się do bloku, w którym znajduje się przedmiotowy lokal i ustalił te same informacje, które stały się podstawą wniosku o zmianę postanowienia. Bierność wnioskodawcy nie może usprawiedliwiać przekonanie, że prawo do lokalu zostało przekazane H. C. (1). Przekonanie to było bowiem błędne, a nadto oparte tylko na domysłach i niepotwierdzonych informacjach poznanych ze słyszenia.

Jak wskazano wyżej wnioskodawca w swoich zeznaniach wskazał rzeczywistą przyczyną złożenia wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po swoim bracie. Przyczyną tą był spór z H. C. (1) powstały w sprawie o dział spadku po matce wnioskodawcy, obejmujący nieruchomości położoną w D. przy ul. (...). Jak wskazuje całokształt okoliczności sprawy dopiero powstały spór skłonił wnioskodawcę do podjęcia działań zmierzających do zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po W. J.. Wnioskodawca skorzystał z posiadanej już wcześniej wiedzy, ale tym razem dołożył należytej staranności, wskazując na skutki przekształcenia spółdzielczego prawa do lokalu w trakcie małżeństwa spadkodawcy i uczestniczki B. J. oraz składając wniosek o przeprowadzenie dowodu z informacji spółdzielni mieszkaniowej w tej kwestii.

Powyższe uwagi odnoszą się również do drugiej podstawy zmiany postanowienia o stwierdzenia o nabyciu spadku w postaci nieważności testamentu alograficznego z dnia 2 maja 2011 r. Z zeznań wnioskodawcy oraz oświadczenia jego pełnomocnika wynika jednoznacznie, że wniosek dowodowy o przesłuchanie świadków testamentu alograficznego został złożony z ostrożności procesowej w celu sprawdzenia czy testament został sporządzony z zachowaniem wymagań określonych w art. 951 § 1 i 2 k.c. Wnioskodawca nie powziął wiedzy w tym zakresie po dacie uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Oczywiście jest zatem, że tak motywowany wniosek dowodowy wnioskodawca mógł złożyć już w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.

W kontekście powyższej uwagi jedynie ubocznie należy odnieść się do prawidłowości ustaleń faktycznych będących podstawą uznania nieważności testamentu z dnia 2 maja 2011 r. stanowiącego podstawę stwierdzenia nabycia spadku po W. J..

Sąd Rejonowy dokonując ustaleń faktycznych w tym zakresie nie odniósł się do treści protokołu, w którym zostało utrwalone oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy. Protokół, w którym zostało spisane oświadczenie ostatniej woli złożone przez spadkodawcę wobec osoby urzędowej (art. 951 § 2 k.c.), jest dokumentem urzędowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12.01.2007 r., IV CSK 257/06, Opubl: Legali). Zgodnie z treścią art. 244 § 1 k.p.c. dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Przytoczony przepis statuuje m. in. domniemanie zgodności treści dokumentu urzędowego z prawdą. Domniemanie to nakazuje uznać za zgodne z prawdą to, co w sposób urzędowy zostało w dokumencie zaświadczone. Skuteczne udowodnienie, że zawarte w dokumencie oświadczenia organu, od którego dokument ten pochodzi, są niezgodne z prawdą prowadzi do obalenia domniemanie zgodności treści dokumentu urzędowego z prawdą. Ciężar dowodu spoczywa w takim wypadku na stronie, która zarzuty takie formułuje (art. 252 k.p.c.).

Jak wynika z treści protokołu zawierającego ostatnią wolę spadkodawcy z dnia 2 maja 2011 roku sporządzonego przez sekretarza Gminy i Miasta D. J. S. spadkodawca oświadczył swoją ostatnią wolę w obecności świadków W. K. i B. T.. Stwierdzenie to korzysta z domniemania prawdziwości. Znalazło również potwierdzenie w zeznaniach świadków J. S. i W. K. oraz zeznaniach uczestniczki B. J., która była obecna podczas aktu testowania. Wbrew stanowisku Sądu I instancji zeznania świadka B. T. nie stanowią wystarczającej podstawy do wzruszenia domniemania prawdziwości dokumentu urzędowego obejmującego ostatnią wolę spadkodawcy. Jak trafnie zarzucono w apelacji zeznania świadka nie pozwalają na jednoznaczne obalenie domniemania prawdziwości protokołu z dnia 2 maja 2011 r. Świadek w swoich zeznaniach odnosiła się głównie do okoliczności sporządzenia testamentu z dnia 4 czerwca 2008 r., którego ważność była kwestią pozbawioną znaczenia w sprawie. Ponadto świadek używała niejednoznacznych i nieostrych stwierdzeń w rodzaju: „ja nie przypominam sobie, by przy tym drugim testamencie pan J. coś jeszcze mówił”, „wydaje mi się, że przy sporządzaniu tego testamentu, gdzie była świadkiem z panią K. pan J. nic nie mówił, ale nie jestem tego pewna”, „przy nas pan J. z tego co pamiętam nic nie mówił”, „nie pamiętam czy pan J. mówił jeszcze coś więcej oprócz tego, że potwierdził treść testamentu”.

Podkreślić należy, że zgodnie z treścią art. 951 § 1 k.c. sporządzenie testamentu alograficznego polega oświadczeniu przez spadkodawcę ostatniej woli ustnie wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego w obecności dwóch świadków. Adresatem oświadczenia spadkodawcy jest zatem osoba urzędowa, a nie świadkowie. Nie można było zatem, jak to uczynił Sąd Rejonowy, przypisywać znaczenia okoliczności, że spadkodawca nie składał żadnych oświadczeń świadkom. Należało natomiast uwzględnić, że świadkowie nie będąc adresatami oświadczenia spadkodawcy, mogli nie zapamiętać dokładnie tego fragmentu aktu testowania. Bezsprzecznie jednak potwierdzili, że w ich obecności trwała rozmowa między spadkodawcą i sekretarzem gminy, po której nastąpiło sporządzenie protokołu oraz jego odczytanie. Treści rozmowy i wypowiedzi spadkodawcy nie pamiętali. Okoliczności te wynikają nawet z zeznań świadka B. T., odnoszących się, co należy jeszcze raz zaznaczyć, do testamentu sporządzonego w dniu 4 czerwca 2008 r. B. T. stwierdziła bowiem, że po jej wejściu do pokoju sekretarza gminy trwała jeszcze rozmowa między panią sekretarz i panem J., a pani sekretarz robiła jeszcze ostatnie zapiski.

W tym stanie rzeczy należało przyjąć, że wnioskodawca nie obalił domniemania prawdziwości dokumentu urzędowego obejmującego treść ostatniej woli spadkodawcy z dnia 2 maja 2011 r. a tym samym Sąd I instancji bezpodstawnie ustalił, że świadek B. T. była nieobecna przy składaniu oświadczenia przez spadkodawcę.

Podzielając zatem zarzut apelacji sprzeczności ustaleń faktycznych z treścią zebranego materiału dowodowego Sąd Okręgowy dokonał własnych ustaleń na podstawie całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przed Sądem I instancji.

Poczynione ustalenia nie potwierdzają występowania nowych okoliczności faktycznych i środków dowodowych, których wnioskodawca nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu. W okolicznościach faktycznych sprawy nie ulega wątpliwości, że w poprzednim postępowaniu istniała możliwość ujawnienia wskazanych we wniosku okoliczności faktycznych i dowodów, przy dołożeniu należytej staranności przez wnioskodawcę i prawidłowej ocenie sytuacji. Jedyną nową okolicznością, którą z pewnością nie mogła być znana wnioskodawcy jest fakt sporządzenia przez spadkodawcę w dniu testamentu alograficznego w dniu 4 czerwca 2008 r. Okoliczność ta nie stanowiła jednak podstawy żądania wnioskodawcy zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, a ponadto treść tego testamentu nie miałyby wpływu na stwierdzone dziedzicznie spadku po W. J. przez H. C. (1) oraz wielkość jego udziału w spadku. Udział w nieruchomości położonej przy ul. (...), do którego spadkodawca powołał M. K. (1) niespornie nie wchodził w skład majątku spadkowego.

Wobec zasadności naruszenia przepisu art. 679 § 1 k.p.c. zbędne stało się rozważanie zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy uwzględniając apelację na podstawie art. 386 k.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że oddalił wniosek.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.